

Nya Zeeland: “Kauriskogarnas historia”

“Tane Mahuta”-Skogens Fader. Det största nu levande kauriträdet. Waipoua Sanctuary Area.

Gunilla Jonsson Kurs 90-96

FÖRORD

Denna uppsats utgör en deluppgift i kursen Skogshistoria (4 p) på Jägmästarlinjen. Mitt syfte har varit att beskriva kauriskogarnas sentida historia (1800- och 1900-talet) och deras utnyttjande och betydelse för Nya Zeeländarna.

Jag vill framföra ett stort tack till Karen Shaw, Carter Holt Harvey Ltd i Tokoroa som bidragit med värdefullt material.

1 ALLMÄNT OM KAURITRÄD

Kauri (*Agathis Australis*) är ett skogsbildande trädslag av den nakenfröiga familjen araukariaväxter. Även om den sydländska kaurin (*Agathis Australis*) är karakteristisk för Nya Zeeland (NZ) så är inte kaurifamiljen begränsad till NZ. Runt 13 arter och 2 underarter har identifierats. De växer längs ett band tvärsöver ekvatorn. Den Nya Zeeländska kaurin bedöms dock ha det bästa timret. Kauri är en form av forntida tall som härrör från tiden då Gondwanaland hängde samman med NZ och andra landmassor (Ell 1996).

Träden avger en kåda som kan användas i lacker och fernissor. Bäst kvalitet har de halvfossila, bärnstensliknande kådklumpar som finns i marken på gamla växtplatser. Virket är utmärkt till de flesta användningsområden. Den årliga tillväxten i en kauriskog (Puhipuhi Forest) har uppskattats till ca 7 m³ sk/ha och år. Träden når mogen ålder inom 200-250 år, men fortsätter att växa tills de uppnår 450 år eller mer.

Kauriskogarna hade dominerat landskapet i "Northland" (Se figur 1) under många årtusenden innan de första kolonistörerna anlände (det finns exempel på datering av kauristockar som visat sig vara 31 000 år). Det har bedömts att omkring 1 miljon ha var täckt med skog som i någon omfattning innehöll kauriträd. Även om inte kauri var det dominerande trädslaget så fanns det dock en del områden där krontaket enbart bestod av kauri.

2 MAORIERNAS ANKOMST

Reduceringen av kauriskogarna började redan i samband med att de första polynesiska invandrarna anlände för ca 1 000 år sedan. Introduktionen av potatis på NZ i slutet av 1700-talet orsakade en dramatisk förändring i Maoriernas jordbruksmetoder. Svedjebruket ökade mycket kraftigt, och det finns vittnesbörd om att Maoriernas svedjebränder förstört stora skogsområden (Cameron 1964). Maorierna var väl medvetna om sitt beroende av skogen och gjorde stora ansträngningar för att bevara den. Vid avverkning eller svedjebränning för odling valde man utkanter av skogen, t ex där det fanns ungskog eller sämre skog (Thode 1983). Anledningen till detta förfarande var kanske inte främst att bevara skogen utan snarare att det krävdes en mindre arbetsinsats för uppodling av sådan mark (pers. kommentar).

Kauri var inte det träd som Maorierna hade störst användning för p.g.a. att virket var hårt och svårt att bearbeta. Dock användes kaurikåda som pigment för tatueringar och som tuggummi.

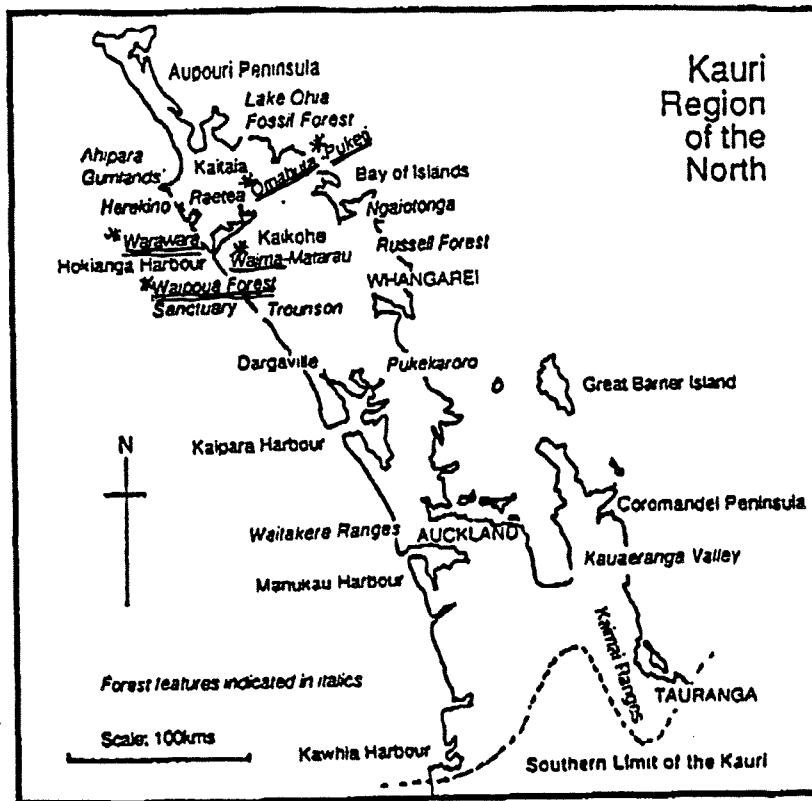

Fig. 1 Kauriskogens utbredningsområde. De 5 markerade områdena anger de nuvarande större områdena med kauriskog.

3 DEN ENGELSKA KOLONISATIONEN - UTVECKLINGEN UNDER 1800- OCH 1900-TALET

3.1 Sågverksindustrin

Kauriskogarna utgjorde den största anledningen till varför engelsmännen koloniserade NZ för ca 200 år sedan. Skogen utgjorde en stor del av landskapet, över halva landarealen var skogsklädd 1840. Kauritimmer var basen för den största industrin redan från början av den europeiska kolonisationen. Européerna förde med sig en imponerande teknologi när det gällde att bygga kauriskepp, skogsjärnvägar, ångsågar mm. Kaurikåda utgjorde ytterligare en betydelsefull industri (se avsnitt 3.4) (Ell 1996).

“Northlands” senare historia kan delas in i tre perioder, varje period sträcker sig över 50 år, med början kring år 1800. Först skövlades en potentiellt värdefull resurs - kauriskogarna. Man trodde att betesjordbruket som ersatte skogarna skulle ha ett mycket större ekonomiskt värde vilket visade sig vara en felbedömning. I den tredje perioden började man delvis att återställa skogarna i samband med införandet av ett högteknologiskt jordbruk. Under dessa 150 åren hade det europeiska inflytandet på skogsbruket en förödande effekt på “Northlands” skogar. Kauriskogarna utgjorde en naturtillgång vars like inte kunde finnas någon annanstans i världen.

Befolkningsökningen efter 1840 tillsammans med en ökad efterfrågan på exportmarknaden ledde till att kauriavverkningarna intensifierades ytterligare. De tidiga marknaderna utgjordes av snabbt växande australiensiska städer som t ex Sydney och Melbourne, och hamnarna längs hela Nordamerikas västkust handlade med Nya Zeeländsk kauri. En era av skogsexploatering och obeskrivligt slöseri med skogsresurser startade.

Nya järnvägslinjer gjorde det möjligt från mitten av 1870-talet att exploatera tidigare otillgängliga områden. Snart gick sågverk längs järnvägens stickspår om de vattenbaserade sågverken i fråga om produktion. De vattenbaserade sågarna var belägna i områden där avverkningarna hade liten betydelse för jordbrukspotentialen. Sågverken vid järnvägarna däremot var ofta belägna i områden med en stor jordbrukspotential. Här tjänade timmerindustrin som en inkörsport till en mer permanent jordbruksindustri (Arnold 1976).

1876-77 arbetade kaptan Campbell-Walker (som i vanliga fall tjänstgjorde inom den indiska skogsnäringen) under en kortare tid som skogsintendent på NZ. Han fann en stor timmerindustri som var mer högmekaniserad än någon annan han tidigare sett i Europa. Campbell-Walker noterade vidare att den Nya Zeeländska industrin producerade byggnadsvirke till priser som var mycket låga jämfört med de från andra länder. Enorma virkeskvantiteter åtgår för stängsel och brännved kommenterade han vidare (A.J.H.R 1877). Campbell-Walker fann också att provinsen Auckland fogade över Nya Zeelands största timmerindustri där 25 sågverk 1876 producerade “46 miljoner fot” sågat virke. Aucklands kauri-industri behöll en unik ställning inom Nya Zeelands sågverksnäring under hela 1800- och en bit in på 1900-talet. Enligt timmerstatistiken uppskattades landets sågtimmerproduktionen 1881 till 320 000 ton, och årets brännvedskonsumtion till närmare 1 miljon ton. Dessutom tillkom övrig produktion, t ex stolpar, takspån mm (A.J.H.R 1881b,1).

Efterfrågan på sågat virke, speciellt kauri, var så stor i slutet av 1890-talet att “The Kauri Timber Company” installerade elektricitet i två av sina sågverk (Te Kopuru och Mercury Bay) för att arbetarna skulle kunna arbeta dåde dag- och nattskift (Simpson 1973). 75 % av kauriträden hade avverkats redan innan 1900. Toppen av kauriskövlingen nåddes 1906 och detta var början till en tämligen snabb nedgång för kauri-industrin. 1930 var produktionen bara 5 % av 1906 års produktion (toppåret), och i slutet av 1940-talet endast 0,005 % (Ell 1996).

Skogarna uppskattades för sina resurser men betraktades också som ett hinder för jordbrukets fortsatta expansion. I samband med att nybyggarna blev fler och fler kom det förordningar från statsmakterna att skogen skulle avverkas så fort som möjligt för att ge plats åt betesjordbruk. Mer virke brändes som skräp än som omvandlades till användbara produkter. När avverkade ytor brändes hände det ofta att elden spred sig till intilliggande skog och den kådrika kauriveden tog lätt eld och kunde brinna i månader. Under tiden importerades timmer eftersom sågverken ibland stod utan råvara. Stora summor gick åt till denna onödiga import (Thode 1983).

De första brittiska kolonisatorerna byggde huvudsakligen i trä, och trä var också den främsta energikällan. Tegel och sten användes inte eftersom det fanns inhemskt timmer av bra kvalitet i överflöd, jordbävningens risker var ytterligare ett skäl att använda trä. Utan tvekan så var det i första hand skogen som bidrog till den koloniala utvecklingen.

En intresseorganisation för timmerhandlare bildades 1915, och en liknande förening formades av sågverken 1917. "The State Forest Service" (Skogsstyrelsen) kom till 1920 (Arnold 1976).

3.2 Avverkning av kauriträd

Att fälla träd så stora som kauri kräver speciell teknik och kunnande. Mycket ved gick till spillo vid de tidiga avverkningarna genom att yxhuggarna fick hugga stort hålrum i stammen för att få plats att svinga yxan. Sen kom stocksågarna och situationen blev bättre, då behövde endast riktskåret göras med yxan. Stocksågarna var i regel omkring 3 meter långa. Grövre träd fick förhuggas med yxa tills diametern var lagom för sågen. Det gällde också att fälla träden i rätt riktning inte bara med tanke på säkerheten utan även p.g.a. att kronan tog upp ett stort utrymme.

3.3 Kauri dammar

Vatten var det främsta verktyget för att flytta stora stockar. Man tillverkade dammar för att skapa kontrollerade, artificiella översvämningar så att stockarna kunde flottas nedströms där sågverken brukade vara belägna. Dammarna byggdes ofta i trånga bergsklyftor och även på toppen av vattenfall för att erhålla större kraft när vattnet väl släpptes. Kauridammarna kunde stiga med 10 meter under regnperioderna och formade stora vattenreservoarer. Stockar kunde ligga både i dammen och hela vägen ned längs den torkade flodfåran. Det var bara att släppa ut så mycket vatten som behövdes för att föra stockarna nedströms, sen stängdes dammluckorna igen. Stockarna kunde dock skadas svårt när de stötte emot bergsväggarna.

Dammarna byggdes med hjälp av kauristockar. Läckor mellan stockarna måste tätas, och för det ändamålet brukades en listig teknik som gick ut på att man kastade i förna från kauriträd innanför dammen när vattnet reste sig. När vattnet steg tätades automatiskt läckorna med förnan.

Tekniken med flottningsdammar liknade den tekniken som användes i Nova Scotia, Canada, och det är värt att notera hur många immigranter från den regionen som var inblandade i handeln med kauritimmer. Utan denna uppfinning skulle mycket av virket förblivit otillgängligt. Det fanns kauri dammar byggda så tidigt som 1850, och metoden användes fortfarande under 1920-talet. Det har beräknats att ungefär 1 000 dammar i olika former var byggda för att kunna handskas med kauristockarna (Ell 1996).

3.4 Kaurikåda

Produktionen av kaurikåda nådde sin höjdpunkt 1903 och minskade därefter stadigt (Oliver, Williams 1981). Mellan 1853 och 1914 producerades 3,3 miljoner ton kaurikåda. Dess bidrag till exporten kom på andra plats när det gällde mineraler, endast guld hade ett högre samlat exportvärde. Att gräva efter kaurikåda var en fattigmansindustri och förekom huvudsakligen i provinsen norr om Auckland. Tusentals människor arbetade med att gräva upp kåda för hand. Ringbarkning blev med tiden allt vanligare. Om man hade haft en bättre kontroll över barkningens utförande kunde barkningen ha gjorts utan att skada träden. Tyvärr hade man aldrig möjlighet att genomföra detta.

3.5 Naturvård och skogskötsel

Första försöket att freda kauriskogarna påbörjades redan 1841 (Roche 1983). "De värdefulla kariskogarna uppe i norr kan var utplånade redan inom vår generation", var ett av Campbell Walker's påpekanden (Brown, Mckinnon 1966). I det koloniala NZ var skogsskövlingen under 1800-talet större än i något annat västerländskt land. Botanisten T.L. Kirk rapporterade till regeringen 1873 att kauriskogarna redan hade minskat från 1,64 miljoner ha till 492 000 ha (Ell 1996). En annan inslytelserik botaniker, Leonard Cockayne, argumenterade för införandet av en nationalpark i Waipoua 1907. Skogsavverkningarna fortsatte dock, och statsmakterna slog dövörat till. "The State Forest Service" lyckades genom en bra skogskötsel under 1920-30-talet att omvandla restskogen Waipoua till en mer välbestockad skog. Waipouaskogen (12 000 ha) blev dock helt skyddad 1951. Det är här som vi i dag kan beskåda de största kvarvarande kauriträden (Thode 1983). Det bedöms att endast 0,7 % "fullvuxen" kauri återstår i skyddade reservat. Denna siffra har jämförts med den uppskattade skogsarealen före den europeiska kolonisationen (Ell 1996).

Ett första försök att starta forskning kring kauriskog gjordes av Arnold Hansson under 1920-talet, men tyvärr återstår inte mycket av värde från denna tid (Thode 1983). "The State Forest Service" har gjort försök att återbeskoga vissa arealer med varierande resultat. Kauriträden verkar trivas bäst på näringsfattig mark och det var ju på sådan mark de växte ursprungligen. En plantering som gjordes 1937 på "Mount Bledisloe" har 60 år senare producerat en ny skog där träden är 45-50 cm i diameter. Man kan idag inte urskilja att det är en planterad skog.

4 VAD VAR DET SOM GICK SNETT?

“Northlands” skogar hade producerat värdefull utländsk valuta, som hjälpt till att utveckla andra delar av landet. Vad återstod i “Northland”? Magra jordar som inte var direkt lämpade för någon form av jordbruk, och en undermålig infrastruktur. Hur mycket mera kunde ha tillförts landets ekonomi om man haft en kontrollerad avverkning och en förnuftig skogsskötselpolicy? Denna fråga diskuteras fortfarande. Nya Zeeland tillhörde Storbritannien och där hade man länge haft en “låt gå-policy” när det gällde skogspolitik. En del anser att detta var orsaken till problemet, ett större inhemskt självbestämmande när det gäller skogspolitiken hade behövts (Thode 1983).

5 DAGENS SITUATION

Avverkning av utvalda träd fortsatte i “Northland” ända in på 1980-talet. Mindre än 2 % av den totala skogsproduktionen avverkas nu från naturskogar. Av dessa 2 % torde en ytterst ringa del utgöras av kauriträd. Resterna av kauriskogarna värderas högt, vilket har lett till att det krävs speciellt tillstånd att avverka kauriträd på privat mark. Numera står *Pinus Radiata* för huvuddelen av skogsproduktionen.

Resterna av de en gång så stora kauriskogarna består nu av fem “skogsöar”, vardera bestående av ca 4 000-9 000 ha i området runt “Hokianga Harbour”, se figur 1. “Department of Conservation” har föreslagit att dessa fem skogarna ska kombineras med ytterligare 42 områden med skyddad kauriskog för att forma “Northland Kauri National Park” med en total areal av 105 000 ha. Trots att kauriskogarna är fragmenterade så utgör de ändå en viktig miljö för djurlivet, t ex vissa endemiska, hotade fågelarter (Kokakos, bruna Kiwis, Kakas, redcrowned parakeets m.fl.). Kauriskogarna är också hem för Nya Zeelands enda inhemska landlevande däggdjur, dvs kort- och långsvansade fladdermöss (Molloy 1994).

Trots att jordbruket har en stor betydelse för “Northland” idag så uppnåddes aldrig nybyggarnas dröm om den bördiga betesmarken p.g.a. den näringsfattiga jorden och problem med sommartorka bl a. Faktum är att stora arealer har återgått till förbuskning eller har blivit översållade med skadliga ogräsarter, och tillför föga till landets ekonomi (Thode 1983).

REFERENSER

A.J.H.R 1874 (D8) Appendices, Journals of the House of Representatives 1877 (C3), 40-41; 1881b1(H11).

Arnold. R 1976 "The virgin forest harvest and the development of colonial New Zealand" *New Zealand Geographer* 32, 127-138.

Brown. Lanna, Mckinnon. A.D 1966 "Captain Inches Campbell Walker - NZ:s first conservator of forests" *NZ forest Service, information series no. 54*, Wellington.

Cameron. R.J. 1964 "Destruction of the indigenous forests for Maori agriculture during the nineteenth century" 9 (1), (98-109).

Ell. Gordon 1996 "King Kauri - Tales and traditions of the kauri county of New Zealand" *Bush press communications Ltd*, Auckland.

Molloy Les 1994 "Wild New Zealand" (59) *New Holland Ltd*, 37 Connaught Street, London W2 2AZ.

Oliver: W.H and Williams. B.R. 1981 "The Oxford History of New Zealand" *Oxford University Press*, Wellington.

Roche. M.M 1983 "An historical geography of forest policy and management in New Zealand 1840-1930" *Ph.D. thesis*, University of Canterbury, Christchurch.

Roche. M.M 1984 "Forest history in New Zealand: a review and bibliography", *N.Z Journal of Forestry*. 29:1, 97-107.

Simpson. Thomas E 1973 "Kauri to radiata: Origin and expansion of the timber industry of New Zealand" (265) *Hodder & Stoughton*, Auckland.

Thode. P.J 1983 "Northland's forest history and present resources" *New Zealand Journal of Forestry*, Vol. 28, no. 2, 203-224.